

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЗНАЧИМИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ В ГАЛУЗІ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Кулик Євген Володимирович

д.пед.н., проф.

Кондор Маріанна Юрїївна

аспірант

Журавель Алла Олександрівна

студент

Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка, м.Полтава, Україна

Вступ. Перехід економіки України до ринкових відносин актуалізував проблему корегування парадигми розвитку національної професійно-технічної освіти в контексті сучасних вимог ринку праці. Оскільки однією з підвалин розвитку національної професійно-технічної освіти став компетентнісний підхід, який орієнтує формування основних стандартів професійної освіти особистості на засадах тріади: знання, уміння і особисті якості, які дозволяють використовувати отримані знання і уміння в професійній діяльності, то надзвичайно актуальною проблемою постало питання формування і розвиток особистих професійних якостей працівників галузі ПТО. Відповідно, для всіх галузей виробництва, виокремлення професійно-значимих якостей викладачів професійно-технічної освіти, які повинні бути готовими до сучасних змін професійної підготовки спеціалістів стало актуальною проблемою. Тому, на перший план виходить проблема професійної підготовки майбутніх викладачів професійно-технічної освіти в процесі їх професіоналізації в контексті компетентнісного підходу (особистих якостей), який представляє собою цілісну систему, яка є специфічною за рахунок поєднання в єдине процеси теоретичного і виробничого навчання та формування практичних професійних навиків в системі професійного навчання як у вищих навчальних закладах так і в подальшому навчанні протягом життя.

Мета роботи. Тому метою даної роботи є виокремлення професійно-значимих якостей майбутніх викладачів професійно-технічної освіти в галузі легкої промисловості та встановлення педагогічних умов їх формування в системі вищого навчального закладу.

Матеріали і методи. Аналіз філософської літератури показав, що розкриття механізмів формування будь-яких якостей особистості передбачає встановлення понятійного апарату. Так у філософському словнику «поняття» представлено як «... думка, що відбиває в узагальненій формі предмети і явища дійсності й істотні зв'язки між ними за допомогою фіксації загальних і специфічних ознак, у ролі яких виступають властивості предметів і явищ і відносини між ними. В свою чергу методологічне значення цього компоненту представив М.В. Мостепаненко в роботі «Філософія і методи наукового пізнання». Автор показав, що «...наукою треба вважати систему наукових понять і уявлень про явища і закони природи і суспільства, якщо вони здатні бути теоретичною основою для їхнього практичного перетворення»⁷. Тобто, розкриваючи методологічну роль конкретного понятійного компонента, поряд з емпіричним базисом необхідно враховувати систему загальних понять, що повинно допомогти узагальнити емпіричні дані і бути основою для висунення таких принципів і гіпотез, які дозволяють розкрити даний феномен.

Проведений аналіз літератури з проблеми філософських основ розвитку буття українського суспільства показав, що найголовніша з них це проблема людиноцентризму, яка передбачає зміну буття людини в суспільстві. В її основі, вільна людина здатна до самостійної самореалізації в сучасному інформаційному суспільстві, готова до динамічних змін в суспільних і виробничих відносинах на основі цінностей сучасної цивілізації. Методологічною основою професійної підготовки такої особистості стає синергетичний підхід, який дозволяє як розкрити особливості розвитку особистості в суспільстві так і розробити системи її професійної підготовки.

Аналіз стану справ на передових підприємствах галузі легкої промисловості та професійної підготовки майбутніх викладачів професійно-

технічної освіти в галузі легкої промисловості показав, що визначальним для їх професійної діяльності є вміння грамотно налагодити специфічну професійну комунікацію в освітньому і виробничому середовищі з партнерами (учнями, колегами, керівництвом), творчо підходити до поставлених виробничих завдань, створювати відповідне творче освітнє і виробниче середовище, стимулювати інтелектуальні здібності своїх учнів, проявляти стремління до успіху до самостійності, уміти організовувати взаємодію між учнями, проектними групами, розвивати їхню ініціативу, творчість, формувати атмосферу корпоративної культури професійної діяльності і т.п.

В той же час, аналіз учбових планів і програм з підготовки майбутніх викладачів професійно-технічної освіти в галузі легкої промисловості (МВПТО), учбово-методичних комплексів викладачів, показав наявність недостатньої уваги до розвитку їх особистих професійно значимих якостей. Діагностика професійних знань і умінь МВПТО показала наявність достатнього рівня теоретичних знань і недостатню готовність до використання теоретичних знань в швидкозмінному навчально-виробничому середовищі, внаслідок не сформованості особистісних професійно-значимих якостей.

Результати і обговорення. Проблемі професійної підготовки МВПТО, та їх соціально-значимих якостей присвячені праці М.В.Мадзігона, Н.М.Ничкало, О.І.Наумова, В.О.Радкевич, А.В.Мудрик, Д.І.Фельштейн, Г.П.Зінченко та ін.. Серед закордонних вчених виділяються праці Ф. Друкера, Дж. Реддін, Майкла Хенаки, Лі Якокка та ін.

Аналіз наукової літератури показав, що проблема формування і розвитку професійно-значимих особистих якостей МВПТО є актуальною, а потреби виробництва вимагають наявності у МВПТО означених якостей. В той же час можливості учбових дисциплін в формуванні означених якостей не отримали достатнього висвітлення в науковій літературі, не достатньо вивчені педагогічні умови які забезпечують реалізацію цього процесу.

Це дозволило нам виділити основні протиріччя в професійній підготовці МВПТО. А саме: між потребою сучасних ПТНЗ у кваліфікованих ВПТО які

володіють професійно-значимими якостями і недостатнім використанням можливостей педагогічного процесу їх професійної підготовки для розвитку цих якостей. Між усвідомленням необхідності розвитку професійно-значимих особистих якостей МВПТО в процесі навчання в вузі і недостатньою теоретичною розробленістю даної проблеми в педагогічній науці їх професійної підготовки.

Проведене нами опитування працедавців дозволило виділити окремі особисті професійно-значимі якості МВПТО. Серед них це: уміння налагодити комунікацію в колективі, творчий підхід до майбутньої професійної діяльності, залучення до навчання засобів інформаційних технологій, орієнтація на нову сучасну гуманістичну парадигму професійного навчання, орієнтація на сучасні технології, матеріали, інструменти і.т.п.; готовність до освоєння нової техніки, використання сучасної теорії прийняття рішень, технологічне мислення, відношення до роботи в умовах ринкових відносин, стиль поведінки і діяльності, методи і правила оцінки і вибору виробничих ідей, загальна технологічна культура, і т.п.. доброта, уміння вислухати колегу; уміння активізувати співробітників на спільну діяльність; уміння добитися вирішення виробничих проблем; уміння логічно мислити; висока загальна культура; чесність, дотримання корпоративної етики, уміння організувати працювати в команді; компетентність, володіння загальними знаннями; Усвідомленість (готовність, здібність) в розумінні процесу вибору професійних дій при організації теоретичного і виробничого навчання, а також обґрунтованість виконуваних організаційних умінь і узагальнених способів виконання професійної діяльності; здібність переносити професійні уміння в конкретну навчально-виробничу ситуацію (варіативність, ситуативність); систематичність, послідовність виконання професійних знань і умінь і узагальнених способів виконання професійної діяльності, наявність взаємозв'язку між професійними діями при організації теоретичного і виробничого навчання.

Проведені дослідження дозволили виділити основні недоліки в сучасній професійній підготовці МВПТО. Серед основних, це недостатнє врахування

необхідності розвитку особистих якостей МВПТО в педагогічному процесі їх професійної підготовки, що явно проявляється при взаємодії теоретичної і практичної підготовки майбутніх МВПТО.

Такий стан справ показав необхідність розробки педагогічних умов формування особистісно професійно-значимих якостей МВПТО в процесі навчання в вузі.

Для цього нами були досліджені суть, структура і зміст поняття «професійно значимі особисті якості МВПТО». Під професіоналізацією МВПТО ми розуміємо процес формування професійних знань, умінь і професійно значимих якостей майбутнього спеціаліста, що включає в себе як фундаментальну підготовку так і квазіпрофесійну діяльність. Встановлено, що професійно значимі якості майбутніх МВПТО це складне, динамічно розвиваюче цілісне особистісне утворення, яке характеризується розвинутою здатністю до відповідальності за прийняті рішення, витримкою, відчуттям професійного обов'язку наявність і ступінь сформованості яких забезпечує успішну реалізацію професійної діяльності.

Такий підхід дозволив нам розкрити специфіку професійно значимих якостей МВПТО який визначається специфікою їх професійної діяльності. В якості специфіки професійно значимих якостей МВПТО нами виділені наступні групи. Комунікативні: передбачають наявність здібностей сформулювати у учнів знання і вміння проводити професійну діяльність в галузі легкої промисловості, вміння бути комунікабельним, гнучким, уникати конфліктних ситуацій, дотримуватись ділового етикету, професійної етики, самостійності. Мотиваційні: передбачають на рівні комунікації чітко віддавати розпорядження, пояснювати хід технологічних операцій, вміти слухати учня і навчити його висловлювати свою думку, підтримувати інтерес до професійної діяльності, до самовдосконалення, вміння оперативно міняти мету діяльності у відповідності до зміни професійних завдань і т.п.

До управлінських якостей відносяться креативні і управлінсько-організаційні якості. До креативних якостей відносяться вміння творчо

реагувати на невизначеності в професійній діяльності, на рівні комунікації уникати конфліктів, творчо вирішувати нестандартні виробничі завдання, оперативно реагувати на отриману інформацію і т.п. До управлінських: готовність брати на себе відповідальність за прийняття рішень, уміння виробляти стратегію організації, адмініструвати, планувати, проводити аналіз ситуації і т.п. Одними з головних якостей особистості МВПТО є психолого-організаційні, які передбачають уміння володіти здатністю організувати роботу, уміння створювати в колективі клімат довіри, корпоративних партнерських відносин. Аналіз специфіки виділених професійно значимих якостей МВПТО дозволив запропонувати педагогічні умови формування означених якостей особистості: включення професіоналізації МВПТО в систему його професійної підготовки, що дозволяє реалізувати інтеграцію теоретичної і прикладної сторін процесу навчання і включити майбутнього спеціаліста в поле професійної діяльності; створення відповідного освітнього середовища; побудову педагогічного процесу на основі квазіпрофесійної і учбово-професійної діяльності, що включає імітаційні і соціальні завдання з професійним і моральним змістом; використання системи педагогічних задач направлених на імітацію професійної діяльності в нестандартних умовах, задачі на прийняття управлінських рішень, комунікативні задачі; побудова програми підготовки спеціаліста відповідно до функціональної структури педагогічного процесу професійної підготовки МВПТО.

Висновки. Conclusions. Таким чином проведені дослідження показали, що виконання запропонованих педагогічних умов, при професійній підготовці МВПТО в системі вузу, сприяє формуванню професійно значимих якостей МВПТО. При цьому, аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи показав, що системоутворюючим елементом формування означених якостей МВПТО є система професійних задач, освоєння яких сприяє формуванню професійно значимих якостей МВПТО.